

De verhalen over de burgeroorlogen van onze voorouders zijn dan ook heel aannemelijk, ondanks de onwaarschijnlijke aantallen die erin worden genoemd. Sterker nog, uit de duistere hoeken van het Israëlitische narratief, waarop we zullen ingaan in de eerste delen van onze tocht, komt naar voren dat burgeroorlogen in het oude Israël een alledaags verschijnsel waren; dat de perioden waarin onze voorouders erin slaagden zich tot een volk te verenigen en een functionerende staat op poten te zetten kort, geïsoleerd en vol interne spanningen waren; dat scheuring voor delen van de Israëlitische elite niet alleen een aanvaardbaar maar ook een gewenst politiek alternatief was.

Wat u zult concluderen na onze tocht weet ik niet. Maar zelf ben ik tot de slotsom gekomen dat de factiestrijd en het anarchisme van het oude Israël hebben geleid tot nationale zelfmoord. Zonder de honderden jaren van suïcidaal politiek gedrag hadden onze Israëlitische voorouders niet tien van hun twaalf stammen verloren, een gebeurtenis die zich vanuit ons gezichtspunt aftekent als een Sjoa, hoe problematisch die term ook is. Zonder hun toewijding aan onderlinge factiestrijd hadden onze voorouders misschien niet hun land verloren en was het volk dat opstond uit de puinhopen van het oude Israël – het Joodse volk – niet gedoemd geweest tot de rampen die het te wachten stonden in den vreemde.

Toch zijn de Israëlitische burgeroorlogen in vergetelheid geraakt, om drie redenen. In de eerste plaats heeft het oude Israël geen historicus voortgebracht als Thucydides, die in *De geschiedenis van de Peloponnesische oorlog* het conflict tussen Athene en Sparta beschreef, noch als Julius Caesar, die in *Commentarii de bello civili* ('Burgeroorlog') verslag deed van de intercontinentale strijd tussen hemzelf en Pompeius om de macht in Rome. Zulke systematische en uitgebreide geschiedschrijving zou pas worden bedreven door de opvolgers van het oude Israël, de Joden, en met name door Flavius Josephus, die we zullen tegenkomen in het tweede deel van onze tocht.

In de tweede plaats hebben de joods-religieuze traditie, het zionistische ethos en de moderne Joodse geschiedschrijving het accent gelegd op de korte perioden van eenheid van onze voorouders; wat eraan voorafging en wat erop volgde is zodoende ondergesneeuwd geraakt. En in de derde plaats lijdt het narratief dat het oude Israël ons wél heeft nagelaten soms aan een gebrekkig gevoel voor beschrijving, gaten in de verslaglegging en ideologische partijdigheid.

De schrijvers van de Hebreeuwse Bijbel – of misschien de redacteurs ervan – hebben ons bijvoorbeeld geen bijzonderheden overgeleverd over de aarzelende contacten, stormachtige discussies en ceremoniële gestes die er ongetwijfeld zijn geweest rond een drama als het koninklijk bezoek van Josafat

aan Achab na generaties van vijandschap, scheuring en geweld tussen de koninkrijken Juda en Israël. Ook heeft iemand het beter gevonden dat we niets zouden vernemen over de opwinding, hoop en kleur waarmee het huwelijk van hun kinderen waarschijnlijk gepaard is gegaan. Dezelfde schrijvers of redacteurs achtten het ook onjuist de scheidingsbarrière voor ons te beschrijven die in een zeker stadium tussen de koninkrijken Juda en Israël werd opgericht, al is er wel enig licht op geworpen dankzij een latere, terloopse vermelding door Jeremia.

Ernstiger is dat het Israëlitische narratief ons niets heeft verteld over het verraden gevoel dat in de stam Dan opstak toen die werd verdrongen uit het Sjfela-laagland, en zelfs niets over de ongetwijfeld hoog opgelopen gemoederen onder de Daniëten toen hun stamgenoot Simson door Judeeërs werd uitgeleverd aan de Filistijnen. Om nog te zwijgen over de wraaklust die de Daniëten overspoeld moet hebben toen koning Asa van Juda de koning van Aram ertoe aanzette met zijn legers op te rukken tegen de Danitische steden.

Niet alleen beschrijvingen zoals van de scheidingsbarrière en gevoelens zoals de woede van de Daniëten zijn voor ons verborgen gehouden, maar ook oprichtingsprotocollen, zoals de stukken van de constitutionele conventie die bijeenkwam in het huis van Samuël, waarvan we slechts een eenzijdig, fragmentarisch verslag in telegramstijl hebben gekregen. Zelfs epische gebeurtenissen zijn ons onthouden door de Hebreeuwse Bijbel, zoals de enorme veldslag die in de tijd van de profeet Elia plaatsvond aan de rand van hedendaags Turkije, met een twaalftal deelnemende legers; alleen uit archeologische vondsten leren we dat er een hoofdrol was weggelegd voor koning Achab en zijn strijdmacht.

Zulke feilen kenmerken alle kronieken van vóór de opkomst van de systematische historiografie, en uiteraard kunnen we schrijvers die in de eigentijdse omstandigheden terugblikten naar het verleden geen verwijten maken. Maar deze rechtvaardiging ontslaat ons niet van de plicht om met diverse bronnen die we zullen tegenkomen even argwanend om te gaan als een nieuwsredacteur met een persbericht van een pr-bureau. We zullen op zoek gaan naar achterliggende neigingen, belangen, ideeën en spanningen en naar de landschappen waarin onze voorouders uittrokken op hun mars der dwaasheid. En zo zullen we erachter komen dat de vervreemding, de tweespalt en het interne geweld niet alleen een alledaags verschijnsel waren, maar ook een vormende ervaring in de geschiedenis van het oude Israël.